

**Lietuvos
socialinių
mokslų
centras**

Ekonomikos ir kaimo vystymo institutas

**MOKSLINIO TYRIMO „SIEKIANČI TVARIAI NAUDOTI
VIETINĘ ŽALIAVĄ AUKŠTOS PRIDĖTINĖS VERTĖS
INOVATYVIŲ PRODUKTŲ GAMYBAI, IŠANALIZUOTI IR
ĮVERTINTI VERTĖS GRANDINIŲ PLĖTROS GALIMYBES“
PROJEKTAS „VIETINĖS ŽALIAVOS PANAUDOJIMO
AUKŠTOS PRIDĖTINĖS VERTĖS INOVATYVIŲ PRODUKTŲ
GAMYBAI TYRIMAS“**

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA**

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos finansuojamas projektas

Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Projekto tikslas – išanalizuoti ir įvertinti bioekonomikos vertės grandinių plėtros galimybes, siekiant tvariai naudoti išplėsto spektro vietines žaliavas aukštos pridėtinės vertės inovatyvių produktų gamybai.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti aukštos pridėtinės vertės produktų sampratą bendrai žemės ir maisto ūkio sektoriuje ir atskirai pagal ūkininkavimo veiklas (t. y. pagal atskiras augalininkystės ir gyvulininkystės šakas) bei sektoriaus ir atskirų ūkininkavimo veiklų vertės kūrimo grandinę ;

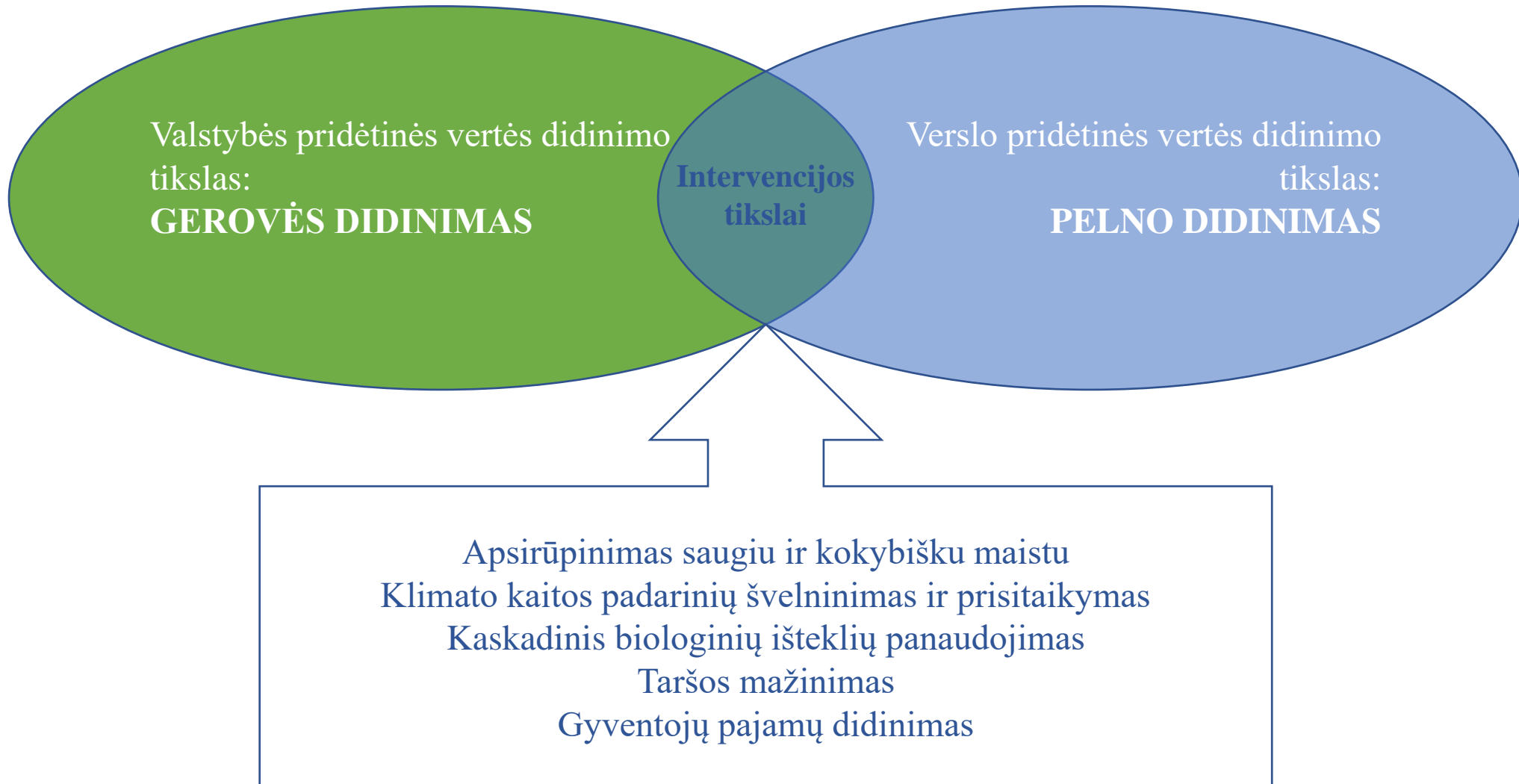
2. Išanalizuoti inovatyvių produktų (įskaitant ir biogrįstus) vertės grandines, kuriuose naudojamos vietinės žaliavos, ypatingai išskiriant inovatyvių produktų kūrimą iš vietoje užauginamos žaliavos, kurios turime daugiausia, visų pirma grūdinių, aliejinių ir baltyminių kultūrų;

3. Įvertinti vertės grandines pasirinktuose perspektyviausiuose bioekonomikos sektoriuose pagal ūkininkavimo veiklas, ypač tose, kuriose užauginame daugiausiai žaliavos, visų pirma grūdinių, aliejinių ir baltyminių kultūrų, atsižvelgiant į importo ir eksporto apimtis;

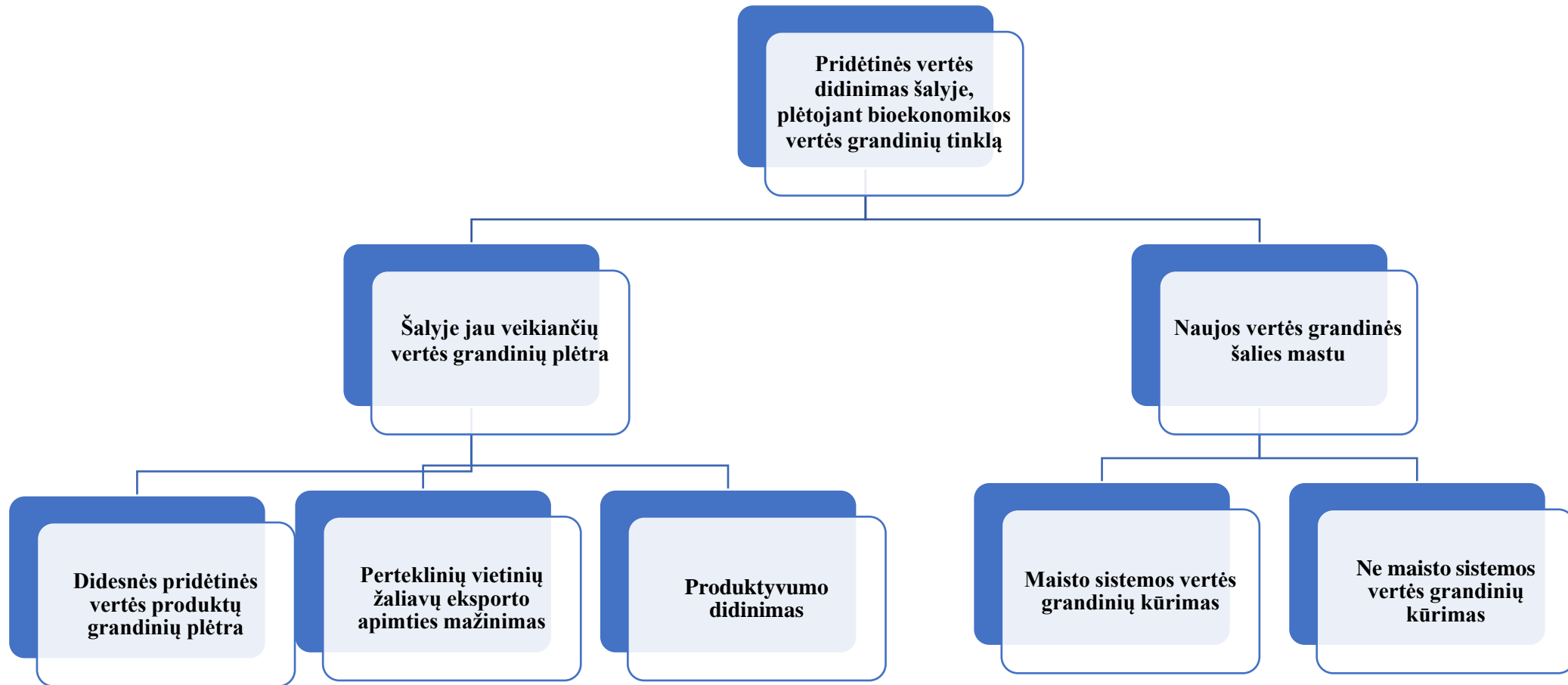
4. Identifikuoti sektorius, kuriuose yra žaliavos realizacija ir nepakankamai išnaudojamas potencialas, bei pateikti rekomendacijas, kaip pertvarkyti tokį sektorių, kad būtų kuriami aukštos pridėtinės vertės inovatyvūs produktai ir pateikti įvertinimus, kuriais remiantis būtų apibrėžtos žemės ūkio sritys, kuriose galima padidinti pridėtinę vertę.

5. Pateikti rekomendacijas dėl galimų finansinio skatinimo ar reguliavimo priemonių (pagrindžiant finansavimo poreikį ir pobūdį pagal atskiras ūkininkavimo veiklas) ir/ ar veiksmų, padėsiančių inovatyvių (iš jų ir biogrįstų) produktų ir vertės grandinių plėtrai bei pridėtinės vertės didinimui ypač ūkininkavimo veiklose, kuriose eksportuojama daugiausiai žaliavos.

Bioekonomikos vertės grandinių plėtros tikslai

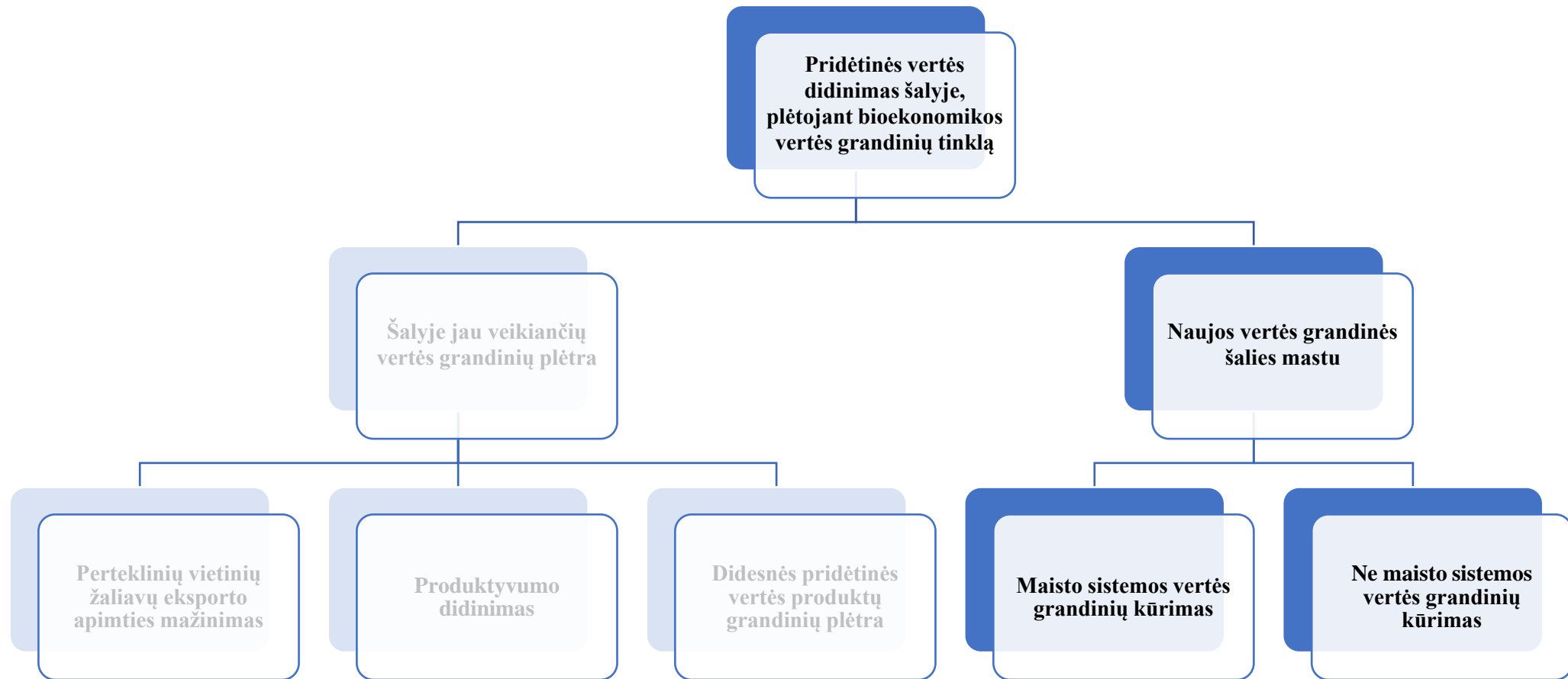

Bioekonomikos vertės grandinių plėtros galimybės, didinant šalyje sukuriama pridėtinę vertę, perdirbant žaliavą

Naujų vertės grandinių
kūrimas, didinant šalyje
sukuriamą pridėtinę vertę

Bioekonomikos vertės grandinių plėtros galimybės, didinant šalyje sukuriama pridėtinę vertę

Siūloma parama naujų vertės grandinių kūrimui

- ✓ Parama inovatyvaus produkto prototipų kūrimui ir išbandymui, patentavimui, įskaitant ir įmonės bendradarbiavimą su mokslo tyrimų institucijomis.
- ✓ Parama investicijoms, naujoms technologijoms įsigyti inovatyviems produktams gaminti.
- ✓ Parama rinkodariniams veiksams įgyvendinti, palengvinant inovatyvaus produkto įvedimą į rinką.

Siūloma parama naujų vertės grandinių kūrimui

Paramos investicijoms objektas:

- Remiami visų sektorių projektai, prisidedantys prie maisto sistemos vertės grandinių plėtros.
- Remiami visų sektorių projektai, prisidedantys prie kitų bioekonomikos vertės grandinių plėtros (kiek parama neprieštarauja teisės aktams ir atitinka BŽŪP).

Paraiškos pirmumo balų skyrimas:

- parama projektams, kuriuose investuojama į Lietuvoje sukurtus naujus ir/ar patentuotus produktus, kurių kūrimui buvo panaudota valstybės teikiama parama inovatyviems produktams kurti ir išbandyti;
- parama projektams, skirtiems gaminti produktus, kurie įvairina augalinių baltymų panaudojimą pašarams ir maistui, pakeičiant gyvulinės kilmės baltymus;
- parama projektams, kuriuose į naujus produktus perdirbamos gamybos atliekos.

Rekomendacijos

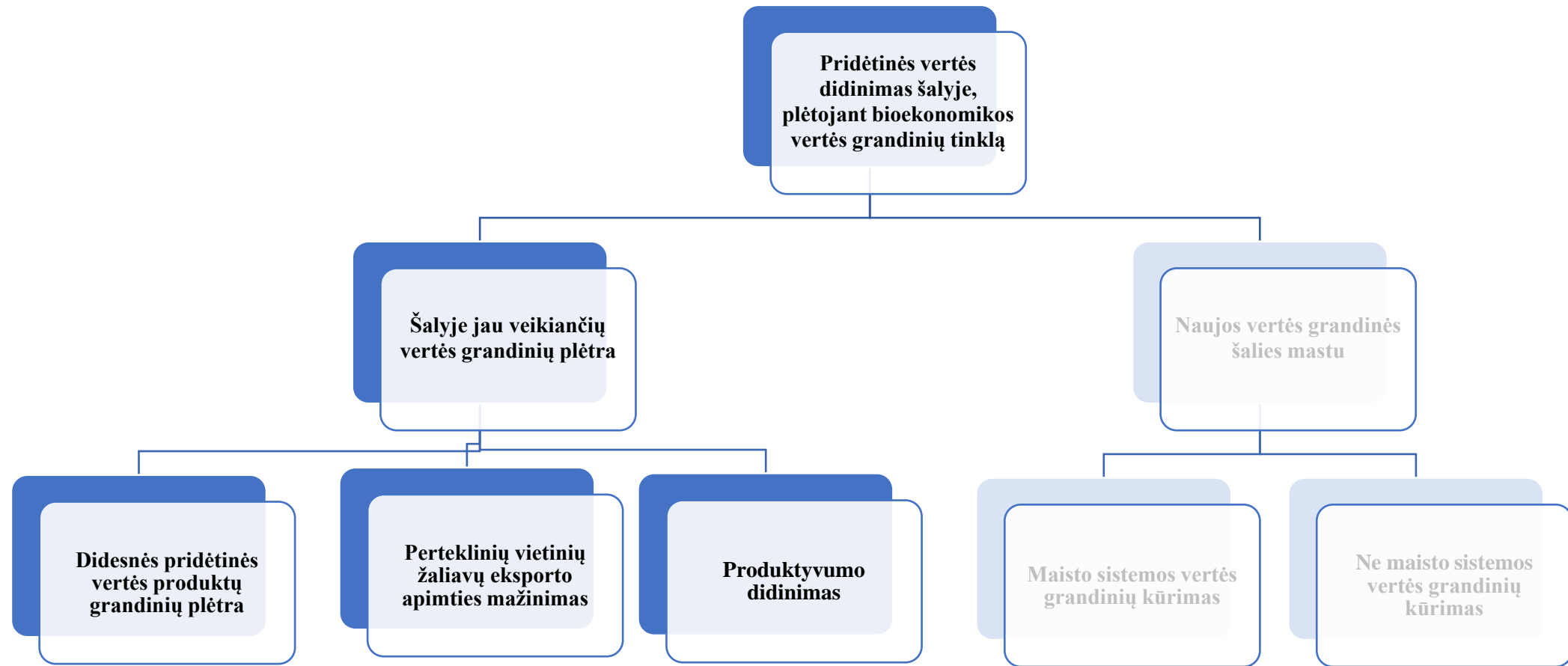
- ✓ Rekomenduojama remti projektus, kurie kuria naujas bioekonomikos vertės grandines, naudojančias ir augalininkystėje, ir gyvulininkystėje gaminamas žaliavas.
- ✓ Nerekomenduojama projektų kvietimuose dėl investicinės paramos rodyti baigtinio tinkamų rėmimui aukštos pridėtinės vertės produktų sąrašo, kadangi potencialūs pareiškėjai gali susidurti su inovatyvių produktų gamybos technologijų gavimo problemomis.

Siūloma parama naujų vertės grandinių kūrimui

Veiksmai	Galimi paramos gavėjai	Prioriteto skyrimas paramos gavėjams	Maksimali projekto vertė, nuo kurios skaičiuojamas paramos dydis
Parama naujų produktų kūrimui	Privatūs juridiniai asmenys	✓ Žaliavos gamintojų kooperatyvams; ✓ Klasteriams	0,5 mln.
Investicinė parama		✓ Žaliavos gamintojų kooperatyvams; ✓ Klasteriams	10 mln.
Rinkodaros priemonių rėmimas		✓ Grupinis dalyvavimas (asociacijos, klasteriai)	0,1 mln.

Veikiančių vertės grandinių
plėtra, siekiant padidinti šalyje
sukuriamą pridėtinę vertę

Bioekonomikos vertės grandinių plėtros galimybės, didinant šalyje sukuriama pridėtinę vertę

Augalininkystės vietinės žaliavos situacija

Kviečiai

- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 11,1 proc. išaugintų kviečių (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 4356,1 tūkst. t, išauginta – 4808,8 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės kviečių ir meslino eksportas – 3970,8 tūkst. t

Miežiai

- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 47,5 proc. išaugintų miežių (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 466,1 tūkst. t, išauginta – 706,3 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės miežių eksportas – 383,1 tūkst. t

Kvietrugiai

- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 51,3 proc. išaugintų kvietrugių (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 199,6 tūkst. t, išauginta – 435,4 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės kvietrugių eksportas – 192,4 tūkst. t

Avižos

- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 63,3 proc. išaugintų avižių ir jų mišinių (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. avižių ir jų mišinių eksportas sudarė 87,6 tūkst. t, išauginta – 264,3 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės avižių eksportas – 64,5 tūkst. t

Žirniai

- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 44,6 proc. išaugintų žirnių (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 148,6 tūkst. t, išauginta – 154,7 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės žirnių (071310) eksportas – 127,7 tūkst. t

Pupos

- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 29,1 proc. išaugintų pupų (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 136,4 tūkst. t, išauginta – 218,8 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės stambiasėklių ir smulkiasėklių pupų (07135000) eksportas – 126,0 tūkst. t

Rapsai

- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 35,3 proc. išaugintų rapsų (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 674,6 tūkst. t, išauginta – 972,0 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės rapsų arba rapsukų sėklų eksportas – 659,0 tūkst. t

Augalininkystės vietinės žaliavos situacija

Rekomenduojama, skiriant paramą investicijoms, teikti prioritetą inovatyvių bioekonomikos vertės grandinių, kurios naudoja ankštinius augalus, plėtrai. Siekiant didinti žemės ūkio tvarumą, paramos prioritetas taip pat gali būti skiriamas remti inovatyvias aukštos pridėtinės vertės produktų vertės grandines, kurių gamyboje naudojami aukštos biologinės vertės augalai (pavyzdžiui, kanapės).

Gyvulininkystės vietinės žaliavos situacija

Galvijiena

- 2020 m. pradžioje šalyje buvo 634,6 tūkst. galvijų, palyginti su 736,6 tūkst. galvijų 2015 m.
- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 33,9 proc. pagamintos jautienos ir veršienos (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 38,7 tūkst. t, pagaminta – 43,4 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės gyvų galvijų eksportas – 14,0 tūkst. t, šviežios arba atšaldytos galvijienos eksportas – 19,1 tūkst. t, sušaldytos galvijienos – 8,9 tūkst. t.

Pienas ir jo produktai

- 2020 m. pradžioje šalyje buvo 240,9 tūkst. karvių (melžiamos 2 m. ir vyresnės), palyginti su 314,0 tūkst. karvių 2015 m. 2020 m. primelžta pieno – 1492,0 tūkst. t, palyginti su 1739,0 tūkst. t. 2015 m.
- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 69,0 proc. pagaminto pieno ir pieno produktų (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 1303,8 tūkst. t, pagaminta – 1491,7 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės eksporte dominuoja: nekoncentruotas pienas ir grietinėlė (0401) – 164,4 tūkst. t, išrūgos, produktai iš natūralių pieno dalių (0404) – 66,5 tūkst. t, sūriai ir varškė (0406) – 52,9 tūkst. t.

Kiauliena

- 2020 m. pradžioje šalyje buvo 550,8 tūkst. kiaulių, palyginti su 714,2 tūkst. kiaulių 2015 m.
- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 191,8 proc. pagamintos kiaulienos (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 25,3 tūkst. t, pagaminta – 80,4 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės gyvų kiaulių eksportas – 13,3 tūkst. t, šviežios, sušaldytos arba atšaldytos kiaulienos eksportas – 4,9 tūkst. t.

Paukštiena

- 2020 m. pradžioje šalyje buvo 8,6 mln. naminių paukščių, palyginti su 10,2 mln. paukščių 2015 m.
- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 92,6 proc. pagamintos paukštienos (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 71,2 tūkst. t, pagaminta – 120,7 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės naminių paukščių eksportas – 5,7 tūkst. t, naminių paukščių mėsa ir valgomieji subproduktai – 42,7 tūkst. t.

Kiaušiniai

- 2020 m. surinkta kiaušinių – 881,2 mln. vnt., palyginti su 786,2 mln. vnt. 2015 m.
- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 87,6 proc. pagamintų kiaušinių (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 344,4 tūkst. t, išauginta – 881,2 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės kiaušinių su lukštais eksportas – 13,1 tūkst. t, kiaušinių be lukštų ir trynių eksportas – 3,1 tūkst. t.

Aviena ir ožkiena

- 2020 m. pradžioje šalyje buvo 152,1 tūkst. avių ir 15,1 tūkst. ožkų, palyginti su 123,9 ir 13,0 tūkst. 2015 m.
- 2020 m. suvartota vidaus reikmėms 83,3 proc. pagamintos avienos ir ožkienos (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. eksportas sudarė 0,1 tūkst. t, pagaminta – 1,2 tūkst. t (2020 m. balanso kalendoriniais metais duomenys)
- 2020 m. lietuviškos kilmės gyvų avių ir ožkų eksportas – 0,1 tūkst. t.

Gyvulininkystės vietinės žaliavos situacija

Bioekonomikos vertės grandinių plėtra yra galima, persikirstant esamas žaliavas ir atliekas. Analizė išryškino sritis, kur žemesnės pridėtinės vertės produktų eksportas gali būti keičiamas į aukštesnės pridėtinės vertės produktus, o ekspertai akcentavo gyvulininkystės šalutinių produktų arba atliekų veiksmingesnio panaudojimo potencialą, todėl gyvulininkystės sektoriuje yra aktuali parama, skirta inovatyvių aukštos pridėtinės vertės produktų gamybos skatinimui.

Siūloma parama jau veikiančių šalyje vertės grandinių plėtrai

Jau esančių šalyje grandinių plėtrai siūlomi šie tinkamumo kriterijai, o projektas turi atitikti bent vieną iš privalomų trijų kriterijų:

- ✓ Produktas sukurtas iš aukštesnės pridėtinės vertės žaliavos (ekologiška žaliava, kokybės schemos, užauginta be antibiotikų, aukštesni gyvūnų gerovės standartai, geografinės vietovės nuorodos ir kt.).
- ✓ Projektas prisideda prie žaliavinės produkcijos eksporto mažinimo.
- ✓ Projektas prisideda prie darbo našumo didinimo.

Siūloma parama jau veikiančių šalyje vertės grandinių plėtrai

Paramos veiksmai:

- ✓ Parama rinkodarai
- ✓ Investicinė parama

Siūloma parama jau veikiančių šalyje vertės grandinių plėtrai

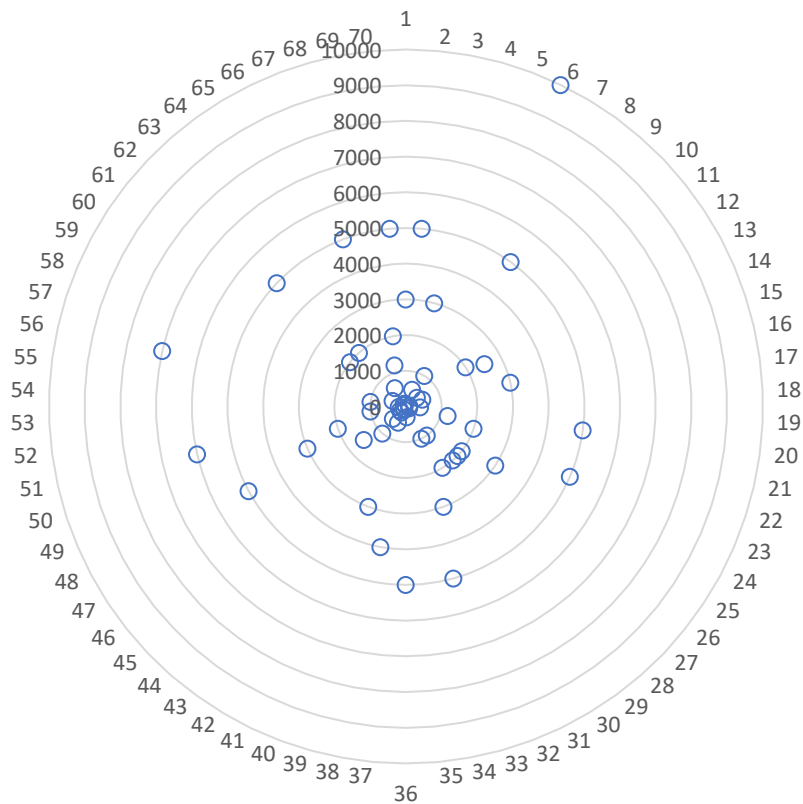
Paraiškos pirmumo balų skyrimas (papildomi kriterijai):

- ✓ Ar vertės grandinė naudoja vietinę žaliavą?
- ✓ Ar taikomi beatliekinės gamybos principai?
- ✓ Ar įdiegti kaskadinio išteklių panaudojimo principai?
- ✓ Ar projektas didina energijos naudojimo efektyvumą?
- ✓ Ar projekto įgyvendinimas sprendžia aplinkos taršos problemą?
- ✓ Ar projektas plėtojamas kaimiškame regione?
- ✓ Ar projektas prisideda prie vietos bendruomenės gerovės?

Siūloma parama jau veikiančių šalyje vertės grandinių plėtrai

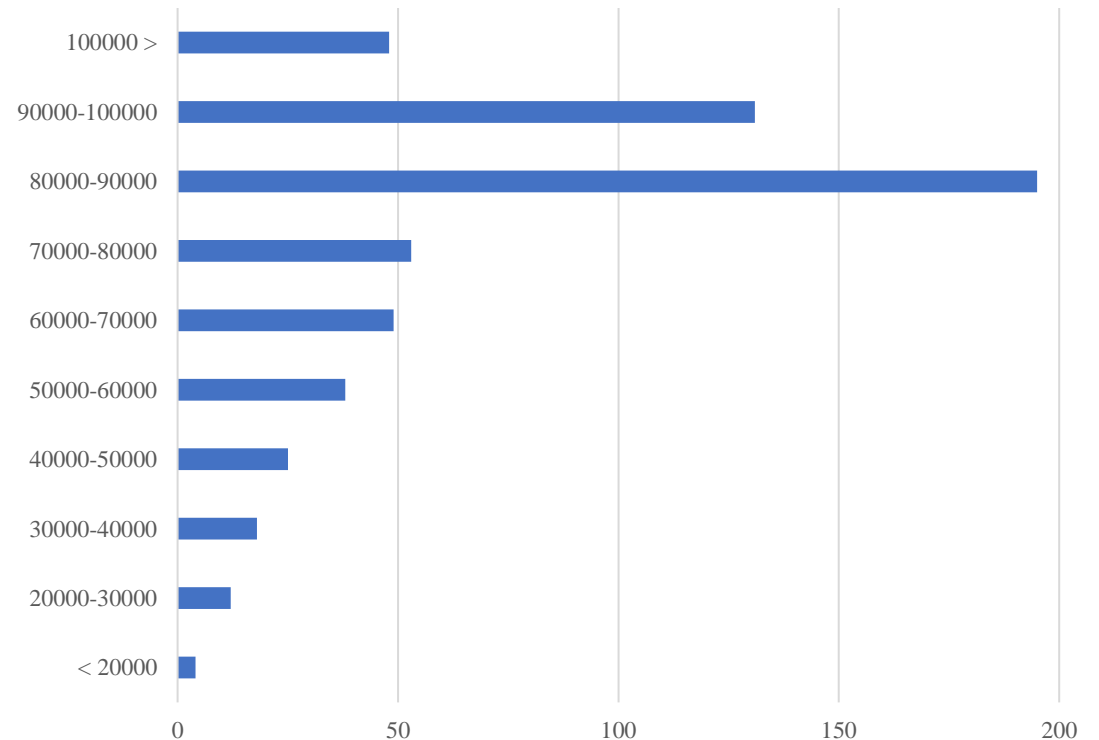
Ekspertų apklausos rezultatai

Maksimalios investicinių projektų vertės, tūkst. €

Paraiškų projektų vertės nuo 2015 m.

Priemonės „Naujos galimybės LT“ projekto vertės, €

Siūloma parama jau veikiančių šalyje vertės grandinių plėtrai

Veiksmai	Galimi paramos gavėjai	Prioriteto skyrimas paramos gavėjams	Maksimali projekto vertė, nuo kurios skaičiuojamas paramos dydis
Investicinė parama	Privatūs juridiniai asmenys	✓ Žaliavos gamintojų kooperatyvams	2,2 mln.
Rinkodaros priemonių rėmimas	Privatūs juridiniai asmenys	✓ Grupinis dalyvavimas (asociacijoms, klasteriams)	0,1 mln.